

UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I.“ DIN CLUJ
FACULTATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE

No. 767

Lucrare din Institutul de Istoria Medicinii și Farmaciei și de Folklor medical

Fondator și director onorific:

Director:

Prof. Dr. JULES GUIART, (Lyon)

Prof. agr. Dr. VALERIU BOLOGĂ

Teza No. 51 lucrată în institut.

O socoteală înedită a Spitalului Sibian din anii 1537-1538.

PENTRU

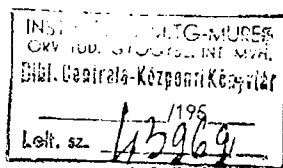
DOCTORAT IN MEDICINĂ ȘI CHIRURGIE

PREZENTATĂ ȘI SUSȚINUTĂ IN ZIUA DE

1934.

DE

FRIEDRICH VICTOR KEPP.

23 MAY 2005

UNIVERSITATEA DIN CLUJ
FACULTATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE

Decan : D-nul Prof. Dr. GH. MARTINESCU

Profesori :

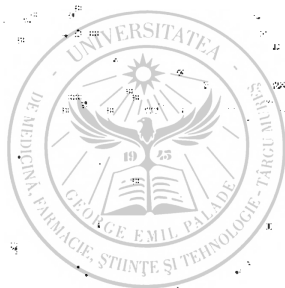
Clinica stomatologică (agr.)	D=1	Dr. Aleman I.
Bacteriologie	"	Baroni V.
Istoria medicinei (agr.)	"	Bologa V.
Patologia generală și experimentală	"	Botez M. A.
Istologia și embriologia umană	"	Drăgoiu I.
Clinica infantilă	"	Gane T.
Semiologia medicală	"	Goia I.
Clinica ginecologică și obstetricală	"	Grigoriu C.
Clinica medicală	"	Hațieganu I.
Medicina legală	"	Kernbach M.
Farmacologia și farmacognozia	"	Martinescu Gh.
Clinica oftalmologică	"	Michail D.
Clinica neurologică	"	Minca I.
Igienă și igiena socială	"	Moldovan I.
Radiologia medicală	"	Negru D.
Farmacia chimică și galenică	"	Pamfil Gh.
Anatomia descriptivă și topografică	"	Papilian V.
Clinica chirurgicală }	"	Pop A.
Medicina operatoare }	"	
Fiziologia umană	"	Popoviciu Gh.
Clinica oto-rino-laringologică (supl.)	"	Doctor Remus
Balneologie	"	Sturza M.
Clinica dermato-venerică	"	Tătaru C.
Clinica urologică	"	Țeposu E.
Chimia biologică	"	Thomas P.
Clinica psihiatrică	"	Urechia C.
Anatomia patologică	"	Vasiliiu Titu

JURIUL DE PROMOȚIUNE:

Președinte:	Dl Prof. Dr. V. Bologa
Membrii:	{ " " " I. Hațieganu
	{ " " " V. Papilian
	{ " " " M. Sturza
	{ " " " T. Vasiliu
Supleant:	D=1 Doc. Dr. L. Daniello

Domnului Prof. Dr. Valeriu Bologa
recunoștință nețărmurită.

Prefață

Dacă nu dedic această modestă lucrare, cum este obiceiul, părinților mei, o fac, fiind de părere că dragostea de fiu poate fi arătată și pe altă cale.

Am vrut să evidențiez cât de mare este stima mea față de maestrul meu Dl. prof. Dr. V. Bologa. Această stimă s'a născut din sentimentul infailibil că nu numai eu ci și toată generația de medici tineri cari se formează la Universitatea din Gluj, are în Dânsul un prieten binevoitor care e gata oricând, în orice împrejurare, să sfătuiască și să ajute. Acest lucru îl face cu toată personalitatea sa puternică. Lui îi mulțumesc de aceea aici în primul loc pentru tot binele pe care mi l'a făcut.

Datoresc recunoștință onoratalui jurii de promoție.

Mai am o datorie de a mulțumi, în momentul când părăsesc aceasta Universitate, tuturor Domnilor profesori, în deosebit D-lui prof. Dr. J. Hațieganu și D-lui prof. Dr. T. Vasiliu și D-lui Docent Dr. Daniello; în sfârșit un gând de recunoștință și D-lui Dr. Remus Doctor. Domniilor lor le datoresc formarea mea profesională pentru viața de medic care mă așteaptă.

Last not least, recunoștință tuturor acelor, cari mi-au dat binevoitorul lor ajutor pentru a săvârși aceasta lucrare inaugurală: D-lui Director Dr. Müller, D-lui Dr. Scheiner și D-lui prof. Sievert.

Mulțumiri și colegei mele D-șoarei Gabányi și fratelui meu Richard, cari mi-au dat ajutoare prețioase la corectură.

Introducere

Medicina e atât de veche ca și umanitatea. Tot atât de vechi sunt și cei cari au practicat-o, vindecătorii, și locurile unde ea s'a practicat, adică bordeiul sau camera bolnavului, cari în ultima analiză sunt celulele din cari mai târziu s'au dezvoltat spitalele.

Metodele de tratament s'au schimbat și se schimbă și cu ele felul de amenajare a camerei bolnavului, respectiv mai târziu a spitalelor. Dar unul și neschimbat rămâne scopul: de a ajuta bolnavului, de a vindeca boalele și a alina durerile. În fond este tot aceeaș ceea ce face un savant profesor într'o clinică modernă sau simplul vraciu primitiv într'o colibă sărăcăcioasă din miezul unei păduri seculare: amândoi încearcă să vindece un om bolnav.

Și mai este ceva ceea ce a rămas neschimbat: Egoismul majorității oamenilor, indiferența lor față de nenorocirea semenului. Chiar și când unii au aparență de a fi buni, săvârșind fapte bune, de ex. instituind fundații pentru săraci, bolnavi și infirmi, în fond de obicei îi mână tot egoismul (ce-i drept într'o formă mai sublimată): mobilul va fi teama de pedeapsă pentru păcate făptuite sau dorința de a-și rescumpăra printr'o faptă umanitară bunăvoința divinității.

Astfel vedem tot din nou cum instituțiunile menite să deservească binele public, spitale, orfanotrofii, xenodochii etc., născute dintr'un elan de binefacere, la urma urmelor luptă neconținut pentru a se putea menține mai departe. De câteori se scrie o istorie a unor astfel de instituții, firul roșu care trece prin toată devenirea lor este această luptă pentru existență, această răsboire neîncetată cu indiferența societății.

* * *

În lumea creștină cele dintâiu instituții pentru ocrotirea infirmilor și bolnavilor au avut caracter ecleziastic. Ideea carității creștine și-a

găsit astfel cele dintâu realizări mari în lumea bizantină, cărei îi revine acest titlu de glorie.

Scurt timp după Bizanț a dat și apusul creștin lumii suferinde astfel de instituții cari s'au născut în jurul mănăstirilor. Vechile hospicii mănăstirești s'au născut din infirmeriile pentru călugări bolnavi, în cari câte un frate cunoscător al virtuților plantelor medicinale se îngrijea în mod de tot empiric de însănătoșirea „fraților” bolnavi. Cum însă mănăstirile la începutul evului mediu, într'un spirit de largă ospitalitate, erau și locuri de popas al călătorilor, dela sine s'a dat că în aceste infirmerii să fie tratați și drumeți bolnavi. Astfel cu încetul infirmeria s'a transformat în „hospital”.

Astfel în timpul când în apusul latino-barbar la începutul evului mediu se pierduse ori și ce contact cu vechia medicină științifică greco-latină, medicina apuseană trece pentru un timp de câteva veacuri prin faza de „medicină monachală”.

Acești călugări-medici (sau adesea medicaștri) erau purtătorii unei anumite culturi, erau îndemnați și ei de un anumit egoism de ordin transcendentă (visând o răsplată în lumea de apoi), dar erau fără îndoială animați și de o bună doză de caritate creștină și de iubire a deaproapelui. Dar și în lumea aceasta cucernică nu lipseau certuri, tendințe de supremație și lupte intestinale cari nu întotdeauna erau în folosul bolnavilor îngrijiți, și mai ales au fost întotdeauna și aicea greutăți de ordin material. Magnați lumești și ecleziastici cari patronau astfel de instituții, se certau între ei. Toate aceste frământări se reoglundesc în actele și socotelile vechilor spitale. Astfel analiza unor documente la aparență atât de seci, cum sunt socotelile spitalelor, pot să ne reînvie, privite cu ochiul înțelegător al istoricului, crâmpie de viață palpitanță din vremuri trecute.

* * *

În Sibiu, ca și în celelalte orașe cu populație săsească ale Ardealului, instituțiile s'au dezvoltat după chipul și asemănarea celor din apus. Aceasta a fost și soarta instituțiilor de ocrotire. Urmărind evoluția lor vom da de aceleași fenomene pe cari le-am schițat mai sus.

Vechiul Sibiu e bogat în zidiri istorice, cari s'au păstrat până în zilele noastre. Numărul lor ar fi și mai mare și valoarea lor artistică mai pronunțată, dacă această veche capitală a Ardealului nu ar fi fost așezată la un punct deosebit de expus. Aicea se ciocnea lu-

mea apuseană cu cea răsăriteană, aicea se întâlneau forțe armate, prietene și dușmane. Sibiul nu a fost niciodată ocupat cu puterea armelor. Dar eforturile pentru a pune orașul în starea de a se apăra, contribuțiunile cerute dela armatele prietene și despăgubirile pretinse de dușmani, grevau averea cetățenilor, astfel încât deobicei puțin rămânea pentru a fi pus la dispoziția altor opere obștești. Vremurile erau grele, Tătarul și Turcul tot din nou se apropia de porțile orașului, Ardealul era câmpul de bătaie al domnitorilor și magnaților doritori de mărire, iar bunii burghezi ai Sibiului erau tot din nou siliți să aducă jertfe de sânge și sacrificii din averea lor.

Intre vechile zidiri ale Sibiului găsim și „hospitalul“. El există și astăzi, deși complect transformat: este edificiul actualului azil pentru bătrâni infirmi (Siechenhaus) care servește și în prezent scopului inițial, după ce ramura sa curativă, adică spitalul, s'a desprins de mult de trunchiu și s'a mutat într'alt loc.

Acest vechiu ospiciu se găsește în prezent pe vechiul loc unde a existat și către sfârșitul evului mediu, adică la hotarul orașului superior către cel inferior, la scara care coboară imediat în dosul catedralei evanghelice, numită Sagstiege.

Acest ospiciu din care s'a dezvoltat mai târziu spitalul sibian este cea mai veche instituție de ocrotire pe care o găsim amintită în Ardeal*). Un document din 24 Iunie 1292 amintește că magistratul sibian (Sibiul atunci se chema încă Hermannsdorf) împreună cu comunitatea orașului donează o casă ordinului cruciferilor spiritului sfânt („fratribus cruciferis de ordine sancti Spiritus“), obligându-i să facă acolo serviciul divin („exerceant officium et missarum celebrent sollempnia“) și să primească bolnavi săraci, străini și infirmi. Pentru susținerea lui frații se vor îngriji de strângerea ofrandelor („et ipsi pauperibus debilibus aduenis et claudis de elemosini sibi a christi fidelibus largitis seu largiendis pro posse suo subueniant, ipsos in suis necessitatibus colligendo“).

Deja din acest document rezultă un fapt important: ca și în orașele occidentale și în toate orașele ardeleni, aceste ospicii nu mai erau simple instituții de ocrotire, adică ospicii sau xenodochii, ci în același timp ele începeau în mod imperceptibil să urmărească un scop curativ, adică să devie spitale. Această fază hibridă în evoluția lor este un fenomen general al epocii. Nu trebuie să ne închipuim însă deaceia că în jurul lor exista în adevăr o viață medicală în înțeles

---

*) Cf. Müller, op. cit. în bibliografie.

modern, sau asemănătoare celei dela spitalele bizantine din acele vremuri. Ingrijirea bolnavilor era un lucru accesoriu, de ordin secundar. Cu greu ne putem gândi că în vremea aceea, când chiar în orașele mari ale apusului medicii învățași erau rari, vom găsi în Sibiu vre-un doctor titrat. De bolnavi se îngrijeau frați infirmieri cari aveau câteva cunoștințe empirice, nimic mai mult.

Esté însă evident, că acest ospiciu a existat și mai înainte de 1292 *). În document se spune într'un loc: „Domum..... iam dudum a nobis pro hospitali habitam“. Müller crede că acest ospiciu a fost zidit scurt timp după invazia Mongolilor, așa dar pe la 1241. Acest ospiciu era o fundație (collatio) care se pare că la început a fost administrată de autoritățile comunale. Consta probabil dintr'o casă cu anexe (cum suis attinentiis) și era așezat lângă o biserică pe un loc liber care servea drept cimitir și care se întindea până în actuala str. faurului (Schmidtgasse). Dela locul acesta duceau două stradele strâmte și întortochiate, cari se puteau ușor bara, în sus spre biserica fortificată **). Locuitorii spitalului și ai împrejurimilor sale puteau să se salveze astfel când amenința vreo primejdie. Acest prim „hospital“ se afla deci în afară de centura de fortificație a orașului. Astfel el putea ușor să cadă pradă dușmanului, dovadă că Sibiinii nu-i atribuiu o prea mare importanță.

Cel dintâiu conducător al acestui „hospital“, al cărui nume este amintit în documente, este un cleric cu numele *Valtherus* în anul 1309; este deci evident că spitalul după ce a fost trecut cruciferilor a rămas mai mult timp sub oblăduire ecleziastică.

Pentru câțva timp nu mai găsim în documente date despre „hospital“. Abia într'un act din jumătatea doua a veacului al XIV-lea găsim iarăși o amintire despre el. În 1386 magistratul Sibiului predă unui jurat cu numele *Petrus Pfaffenhenyl* și administratorului spitalului *Nicolaus Pictor* un legat de $9\frac{1}{2}$ mărci argint („ponderis nostri Cibiniensis“), 113 florini, 32 groșițe, pe cari le-a testat spitalului prepozitul sibian *Martinus*. Suma a fost predată de episcopul *Goblinus* magistratului orașului. În document se spune ca aceasta sumă trebuie să se folosească pentru spital. ***)

---

*) Despre autenticitatea datei vezi Müller op. cit. Documentul în care ea este amintită este o copie mult mai târzie.

**) Cf. *Sigerus* op. cit. la bibliografie.

***) Cf. Müller op. cit.

Din acest document rezultă un fapt nou : că spitalul trecuse din nou din mâini ecleziastice sub jurisdicțiunea autorităților civile, cel puțin în ceea ce privește administrația.

În secolul al XV-lea s'a zidit o nouă centură de fortificație, care cuprindea și orașul de jos, astfel în cât și spitalul ajunsese înăuntrul zidurilor cetății. Și în timpul acesta administrația și economia a rămas direct de administrația orașenească. În ce privește însă îngrijirea duhovnicească a bolnavilor, ea a rămas și mai departe încredințată membrilor ordinului Spiritului sfânt. Când însă în 1424 regele *Sigismund* și papa *Martin V.* desființează prepozitura sibiană, lucru pe care îl îndeplinește în 1426 la ordinul Papei prepozitul *Georg Lepes*, veniturile ei trec asupra orașului. Cu prilejul acesta se institue o misă pentru morți care va fi plătită din aceste venituri *). În 1457 arhiepiscopul din Strigoniu, de care depindea direct capela spitalului, permite preoților, cari mai înainte depindeau de prepozitură, să facă liturghii votive și în biserica spitalului. Vedem din aceste documente că e vorba de chestiuni administrative și duhovnicești. Dar nicăiri nu găsim vreo dată despre îngrijirea propriuzisă a bolnavilor, astfel încât nu putem afirma nimic cu privire la serviciul medical propriuzis. Cel mult prin comparație putem presupune că el se făcea „more temporis“ în mod de tot empiric.

Pe la mijlocul secolului al XV-lea avem informații despre un conflict între oraș și preotul spitalului *Petrus Kempf* din Bâle. Acesta a și fost izgonit din funcția lui și înlocuit de un anume *Nicolaus Kempf* se plânge măiestrului spitalelor și preceptorului general al ordinului Spiritului sfânt, *Petrus Matthäus* din Roma, care susține chestia episcopului ardelean *Nicolaus*. Episcopul cere în 1456 magistratului sibian să-l reintegreze pe *Kempf*. Rezultatul acestui demers nu este cunoscut. **) Este deci evident că magistratul orașului Sibiu avea anumite drepturi în ce privește alegerea și instalarea duhovnicului spitalului.

Scurt timp după aceea se ivește un nou conflict cu preotul spitalului magister *Gasparus*. Preotul se bizuia pe decrete papale, orașul pe obiceiurile țării și libertatea sa. Lupta se înțeși tot mai mult, pânăce regele *Matia* ordonă orașului în 1484 să-i trimeată pe acest cleric neliniștit care nu vrea să asculte nici măcar de un edict regesc și la nevoie să aleagă un alt preot. Scurt timp după aceea sibienii.

---

*) Cf. Müller op. cit.

**) Cf. Müller op. cit.

au un nou conflict cu rectorul spitalului *Ludwig Drepperk*, deoarece acesta absentase din oraș mai mult timp fiind în Roma. Orașul scoțându-l din postul său, regele *Vladislav II*. poruncește reîntegrarea sa. Intr'adevăr în 1495 îl vedem din nou pe *Ludwig* ca „prior domus hospitalis in Cibinio.“

În secolul XVI. aceste conflicte se hotărâseră definitiv în favoarea administrației civile și în documentele cari urmează de aci încolo vedem că spitalul este acuma în mâinile magistratului. Cam din vremea aceasta începem să găsim citate și nume de medici sibieni, niciări însă nu se evidențiază vreo legătură între ei și spital, deși, înrând seama de evoluția medicinei în acest timp, trebuie să presupunem că și în viața spitalicească sibiană medicii titrați sau cel puțin maieștrii chirurghi începe să joace tot mai mult un rol.

Cam acestea sunt datele pe cari le avem până în mijlocul veacului al XVI-lea despre administrația spitalului sibian și despre conducerea sa ecleziastică și civilă.

În ce privește economia spitalului suntem avizați pentru început la simple presupuneri. Din documentul dela 1292 rezultă clar că spitalul avea venituri din ofrande „ipsos in suis necessitatibus colligendo“. Cât de mare erau aceste venituri și cât se putea în consecință cheltui nu știm. Și legatul prepozitului *Martinus* nu ne poate servi drept indiciu. Mult timp după acesta (1386) nu mai auzim nimica despre venituri și cheltuieli.

Abia în anul 1467 găsim într'o socoteala a lui *Nicolaus Russe* „collector pecuniarum ad provinciam“ următoarea poziție: „It. quod illi de Stolzenburg *) et currus leprosorum vina Regalia deduxerunt fl. a iij.“ Este prima dată că se amintește un fel de ași procura parale al spitalului sibian, pe care îl vom regăsi mai târziu repeșindu-se tot mereu în socoteli.

Cu începutul veacului al XVI-lea socotelile devin tot mai multe și informațiile noastre tot mai precise. O socoteală a spitalului din anii 1502—1505 intitulată „ratio hospitalis“ ne indică pozițiile „percepta“ și „extradata“. **) Urmează la 1528 o altă socoteală făcută de „erberen *Hans Mossich*, Spitalsmaster“. Ea a fost publicată în „Transsilvania, Wochenschrift etc.“ (vezi bibliografia) de *Gustav Seivert*. Această socoteală este foarte interesantă și conține date însemnate. În ordine cronologică urmează o socoteală din anii 1537 [și

*) Slimnic. — Cf. „Transilvania“, op. cit. la bibliogr.

**) Cf. „Quellen“, op. cit. la bibliogr.

1538, tot atât de bogată în informații, care nu a fost publicată până acuma.

Asupra ei a binevoit să-mi atragă atențiunea Dl. prof. *L. Sievert* din Sibiu. Ea se găsește în Arhiva Națională Săsească din Sibiu. Grație bunăvoinței directorului acestei archive, dl Dr. *Müller* am putut să studiez documentul și să-l copiez exact sub controlul Dsale și al Dlui Dr. *Scheiner*. El formează subiectul propriuzis al acestei teze.

O socoteală a spitalului sibian din anii 1537 și 1538

Aceasta socoteală se găsește în original în Archiva Națională Săsească din Sibiu. Ea este scrisă pe hârtie cu filigran. Filigranul e compus dintr'o coroană cu trei rozete deasupra cărora se ridică o cruce dreaptă. Formează un caiet de 19 foi.

Drept copertă servește o coală de hârtie, pe care e scris un calendar catolic din anul 15.. (ultimele două cifre nu mai sunt legibile). Înălțimea hârtiei 32,5 cm, lățimea 21 cm. Paginile 7—16 și 34—38 sunt goale. Cifre arabe.

În cele ce urmează redăm în copie textul integral al documentului scris în limba germană a timpului, amestecată cu multe forme dialectale săsești.

Aș fi dorit să dau și o traducere românească a textului. Ținând însă seama de imposibilitatea ca un om lipsit de o temeinică pregătire filologică să poată face o traducere absolut fidelă, Dl prof. *Bologa* m'a sfătuit să renunț la aceasta traducere. Ea ar fi fost cu atât mai grea cu cât nenumăratele archaisme germane ar fi trebuit redată prin archaisme corespunzătoare românești. Cifrele în paranteze ( ) indică pagina originalului, literile din astfel [ ] de paranteze arată prescurtări în grafia originală.

(Pag. 1.)

In Gottis Namen. Amen.
1537.

Ein Register auff das Spital des heiligen gaists vber das Armut In der Herma[n]stadt, was ich Endres Weisspeck. von meinem günstigen[n] her[r]n, das verondnett[er] vnd gesatzter vnwirdiger, vater vnd pffleger, auss den zugengen von wochen zu wochen entpfangen hon vnd eingen[n]omen. Anfencklich zu aller heiligen tag dess Jars Nach Chri[sti] gepurt. 1537.

It[e]m In der wochen zu aller heiligen tag, hon ich entpfange[n] vo[n] einer vngerin Im obersten selhauss	ff. 4 d. 0
It[e]m mehr am furlon vor ein Kuffen wein	ff. 1 d. 0
It[e]m auss der Wagen In derselber wochen	ff. 0 d. 58
It[e]m In der wochen zu Senth Mertes tag von einer fur entpfangen	ff. 0 d. 74
It[e]m von einer frawen die sich ins Spital hat eingericht	ff. 4 d. 0
It[e]m In der wochen zu Sent Elzebeten tag an ein[e]r fvr entpfange[n]	ff. 0 d. 72
It[e]m Bey der Kirchen In das becken sint word[en]	ff. 0 d. 40
It[e]m In der wochen zu Senth Endres tag, von eyner frawen die sich ins Spital hat eingericht	ff. 4 d. 0
It[e]m Mehr hat sich ein merdt eingericht do von hon ich entpfange[n] 7 ru[m]p Korn. vnd.	ff. 2 d. 60
It[e]m In der wochen auss der wogen, vnd vor ein fur stein	ff. 0 d. 47
It[e]m In der Ersten wochen des advents auss der wogen entpfange[n]	ff. 0 d. 17
It[e]m In der ander wochen des advents aus d[er] wogen. vnd furlon von crestell Hassen	ff. 1 d. 36
It[e]m In der dritten wochen des aduents auss d[er] wogen, vnd itzliche ferckell vorkaufft und dor vor alles zusame[n] eingenome[n]	ff. 0 d. 31
Item In der. 4. wochen des adue[n]ts, aus der büssen, furlon vnd aus d[er] wogen. fa[ci]t	ff. 1 d. 15 et obolus 1
Sum[a] p[e]rceptor[um] byss hie heer zusammen gerechnet, macht	ff. 21 d. 50 ¹ / ₁

(2)

Ein Register d[er] percepte[n]. was ich auff's Newe Jar. 1538. Entpfange[n] hab.
 It[e]m In der wochen Nach dem heiligen crist tag hon ich entpfange[n] aus der wogen . . . . . ff. 0 d. 27
 It[e]m In der wochen zu der heilige[n] iij Kunig tag vnd an Senth anthony tag, bei der Kirchen in das becken ist mir word[en] . . . . . ff. 0 d. 55

It[e]m aus der wogen entpfange[n]	ff. 0 d. 34
It[e]m dornach In der ander wochen ein bette[n] verkaufft, vnd aus der wogen. mittena[n]d	ff. 1 d. 75
It[e]m In der wochen zu Senth Fabian vnd Sebast. tag aus der wagen	ff. 0 d. 47
It[e]m In der ander wochen dornach. aus der wogen, vnd verkaufft ferck[e]ll. entpfange[n]	ff. 0 d. 60
It[e]m In der wochen zu Sent Blassen tag aus der wagen entpfange[n]	ff. 0 d. 21
It[e]m In der wochen Nach Scholastin. aus der wogen entpfange[n]	ff. 0 d. 21
It[e]m In der wochen zu Petri Stulfeyr aus der wogen	ff. 0 d. 49
It[e]m von der Bettereÿ bey der Kirchen Ins beckin a[n] Senth Veltes tag	ff. 0 d. 50
It[e]m der wochen vor fassnacht aus der wogen entpfange[n]	ff. 0 d. 6
It[e]m In der wochen Nam eschlag aus der wogen entpfange[n]	ff. 0 d. 50
It[e]m In der wochen Nach d[omi]ni Inuocavit am grossen dinstag aus der wogen	ff. 1 d. 29
It[e]m vor ein wein verkaufft	ff. 4 d. 40
It[e]m an des Cosma Stübchen entpfange[n]	ff. 1 d. 0
It[e]m Mehr vom Cosma entpfange[n]	ff. 1 d. 0
It[em] In der wochen Remi[ni]scere aus der wagen entpfange[n]	ff. 0 d. 63
It[em] In der wochen Oculi aus der wogen entpfange[n]	ff. 0 d. 36

(3)

It[e]m In der wochen Letare aus der wogen entpfange[n]	ff. 1 d. 16
It[e]m aus der schust[er] wäÿer vom Bernar dines schuster am Jar czÿnss	ff. 2 d. 0
It[e]m von den Kyrssner[e]n haben mir vor. 3 ff. eyt[e]ll fisch entpfangen, vnd bereÿt pfenig vor das ander seÿl facit	ff. 1 d. 0
It[em] In der wochen Palmar[um] aus der wagen vnd an der vster Kerczen e[n]tpfange[n]	ff. 0 d. 68
It[em] In der wochen Judica aus d[er] wogen	ff. 0 d. 2

Ii[em] dornach In der vster wochen aus der wogen entpfange[n]	ff. 0 d. 38
Ii[e]m Mehr furlon an Angenethler Iormarck nur ietz entpfange[n]	ff. 0 d. 35
Ii[e]m almuss von einer frawen entpfange[n]	ff. 0 d. 7
Ii[e]m an des heiligen Creutz tag am Iarmarck auss der wogen	ff. 2 d. 0
Ii[em] In der andern wochen dornach hab ich aus d[er] wogen entpfange[n]	ff. 0 d. 33
Ii[em] for ein fur Kalch	ff. 0 d. 50
Ii[em] In d[er] wochen darnach hab ich Keinen pfenig entphange[n]	
Ii[em] In der wochen darnach von eÿner fur steÿn, vnd auss d[er] wog[e]n entpfange[n]	ff. 0 d. 91
Ii[em] In der wochen darnach auss d[er] wog[e]n	ff. 0 d. 90
Ii[em] In der wochen asce[n]sion[is] D[omi]ni, aus der wagen, ackerlon, vnd aus der bett[e]l Büssen	ff. 1 d. 26
Ii[em] In der wochen darnach, aus der wogen, vnd vor eÿ[n] trepp gemacht hab ich entpfange[n]	ff. 0 d. 42
Ii[e]m In der wochen Trinitate vom ackerlon. 2. erdoch, vnd auss der wogen zusame[n] gerechnet fa[ci]t	ff. 2 d. 15
Ii[em] In des heiligen leichnams wochen aus der wogen	ff. 0 d. 52

(4)

Ii[em] In der selben wochen. 2 Kuffen wein werk geleikofft vnd dor for entpfange[n]	ff. 10 d. 20
	et ob[o]lu[m] I
Ii[em] In der Ersten wochen Estatis, hon die Knecht vom Reussmarck Korn geholt dor for entpfange[n]	ff. 0 d. 36
Ii[em] aus der wogen entpfange[n]	ff. 0 d. 92
Ii[em] In der ander wochen Estatis Korn geholt dem Lorincz weysspeck am furlon entpfange[n]	ff. 0 d. 39
Ii[em] dem Bloch ein wein v[er]kaufft p[er]	ff. 6 d. 32

It[em] dem Merten schmitt auss d[er] heltn[e]r gass, ey[n] wey[n] verkaufft p[er]	ff. 6 d. 0
It[em] Mehr aus der wogen	ff. 1 d. 13
It[em] In der wochen zu Sent Margret tag, ferck[e]ll verkofft, vnd auss der wogen, macht zusame[n]	ff. 0 d. 47
It[em] vor die fur auff Midwische[r] Iarmarck, vnd aus d[er] wogen . . . fa[ci]t	ff. 2 d. 53
It[em] In 'der wochen Nach Iacobi ap[osto]li, aus der wogen, vnd wid[er] von er frawen am zÿnss e[n]tfa[n]ge[n]	ff. 0 d. 63
In der wochen darnach aus der wagen	ff. 0 d. 21
In der wochen Nach Laure[n]cÿ auss der wagen, vnd vor ein Kÿe Leder entfangen	ff. 0 d. 34
It[em] vom Bierbrayer am Hauss zÿnss, entfange[n]	ff. 2 d. 0
It[em] furlon auff Kokelburger Jarmarckt entfange[n]	ff. 1 d. 41
It[em] am dinstag Nach Bartholomei aus der wogen	ff. 0 d. 17
It[em] der Lörencz Temcken hon ich Im Obristen Seelhaws ey[n] hewsschen v[er]kofft dar vor hab ich entpfange[n] par gelt	ff. 7 d. 0

(5)

It[em] furlon vor 1 weÿ[n] entfange[n]	ff. 0 d. 75
.) It[em] In der wochen Nach Egidij, aus der wogen entfange[n]	ff. 0 d. 32
It[em] In der wochen Nach Natiuitatis Marie aus der wogen entpfange[n]	ff. 0 d. 5
It[em] In der wochen nach Exaltacio[n]is s[an]cte Crucis am Iarmarck von der wogen	ff. 0 d. 51
It[em] In der wochen Nach Matthei ap[osto]li auss der wogen entfange[n]	ff. 0 d. 20
It[em] In der wochen vor dem Lesen, ey[ne] fur von Kelling gethon, furlon fa[ci]t	ff. 1 d. 0
It[em] In der wochen Nach Michaelis im herbst, aus der wogen	ff. 0 d. 8

It[em] von dem Peter Moler, furlon im herbst entpfange[n]	ff. 0 d. 22
It[em] Eim schuster im Herbst an die berg, vnd er wid[er] gefar[e]n, furlon fa[ci]t	ff. 0 d. 60
It[em] In der wochen Nach Francisci aus der wagen entpfange[n]	ff. 0 d. 18
It[em] In der wochen Nach dionysy aus der wagen entpfange[n]	ff. 0 d. 25
It[em] In der wochen zu Sent Gallentag auss der wogen entpfange[n]	ff. 0 d. 24
It[em] vor ein erdoch landt geseeth einem schnett, Seelon . . . fa[ci]t	ff. 0 d. 14
It[em] von dem wein den mir im herbst ausgeleickofft hon, entfangen par gelt	ff. 7 d. 18
It[em] Mehr am furlon entpfange[n]	ff. 1 d. 15

..) It[em] In der wochen nach senth Niclo
(Niclo şters ulterior)

Lucis Euangelisten, als nemlich am Montag der ci Tausent lungfern tag, an eym hewsschen das ich im Spital er frawen verkaufft, e[n]t[er]pfange[n]	ff. 3 d. 50
--	-------------

(6)

It[em] In diser wochen byss auff Simo[ni]s vnd Iude. auss der wogen entpfa[n]g[en]	ff. 0 d. 56 ^{1/2}
It[em] auss dem schweinen fleisch des armutts hab ich gemarckt	ff. 0 d. 56

Suma diess Jars byss hie heer
zusamen macht ff. 86. d. 86.

Suma Sumar[um] allenthalben
von alle beide Jarn byss hie her
facit ff. 108. d. 36.

(Urmează 10 pagini goale).

(17)

Ein Ander Kegen Register auff das aussgeben Ad Expo-
 sita zu aller heiligen tag anzuheben dess Iars Nach Chri[st]i
 gepurt. 1537. was ich Endres weisspeck, auf des Spitals Armut,
 wagenfarth, vnd all ire notturfft In der hermanstat aussgeben hab.
 It[em] In der Ersten wochen vor aller heiligen tag*) zum Iargezeit
 tag**) da ich vber das Spital von meinem her[r]n wideru[m]b-
 New gesatz wardt, hab ich von stund an, auff ire
 wagenfarth vnd notturfft auss müssen geben . ff. 1 d. 20
 It[em] an allerheiligen abenth. vnd am freitag
 dornach. die zwen tag vor fisch . . . . . ff. 0 d. 12
 It[em] In der wochen Nach allerheiligen tag
 vor. 2. par schuch . . . . . ff. 0 d. 30
 It[em] vor. 2. schyn eyssen . . . . . ff. 0 d. 15
 It[em] an aller seelen tag, vor j grawen rock . ff. 0 d. 36
 It[em] In d[er] selben wochen, vor j rath an
 den wagen . . . . . ff. 0 d. 28
 It[em] dem Bwdtner das her den vergange[n]
 herbst vnd ga[n]tz Iar gebunden hat . . . . . ff. 4 d. 0
 It[em] dem Pelz Hanes an der weingart arbeit ff. 0 d. 26
 It[em] am dinstag vor Martini j grawe[n] rock ff. 0 d. 32
 It[em] vor ein raedt an wagen . . . . . ff. 0 d. 30
 It[em] vor 7 rü[m]p Kläyen . . . . . ff. 0 d. 28
 It[em] vor ein Kwe . . . . . ff. 0 d. 38
 It[em] Einer frawen an d[er] weingart arbeit . ff. 0 d. 10
 It[em] In der wochen vor Martini auff die
 czeru[n]g des armuts . . . . . ff. 0 d. 46
 It[em] In der wochen Noch Senth Mertestag
 auff die wochen zeru[n]g . . . . . ff. 0 d. 36
 It[em] In der wochen zu Senth Elzebeten tag
 auff die czerung . . . . . ff. 0 d. 25
 It[em] vor Keess aussgeben . . . . . ff. 0 d. 22

(18)

It[em] dinstag, Nach Martini dem Bloch
 vor würbes. vnd vor schmeer . . . . . ff. 0 d. 5

*) Cuvântul tag intercalat.

**) Cuvântul tag şters.

It[em] Sontag Nach Senth Mertens wochen den weingart vnter zu legen	ff. 0 d. 35
It[em] dem wagen Knecht vor j par stiw[e]ll	ff. 0 d. 32
It[em] am dinstag dornach vor j ru[m]p Rocken	ff. 0 d. 12
It[em] am dinstag vor j ru[m]p haber	ff. 0 d. 7
It[em] dem alten Bennick Im Spital	ff. 0 g. 15
It[em] dem hirten du mir die schwein kaufften. vor ein $\frac{1}{3}$ ru[m]p haber	ff. 3 d. 30 et $\frac{1}{1}$
It[em] dem Knecht Brosen am lon	ff. 0 d. 60
It[em] vor Reymmen	ff. 0 d. 5
It[em] dem Piter wagen knecht am lon geb[e]n	ff. 0 d. 72
It[em] In der wochen zu Senth Endrestag vor .3. rümp Klayen	ff. 0 d. 12
It[em] .12. ru[m]p haber p[er]d. 7. facit	ff. 0 d. 84
It[em] Mehr. 7. rü[m]p haber vnd. 3. viert[e]ll p[er]	ff. 0 d. 55
It[em] j rump rocken . . . . . p[er]	ff. 0 d. 12
It[em] vor öl vnd fisch	ff. 0 d. 10 et $\frac{1}{1}$
It[em] In der Ersten wochen der adue[n]t. dem Mülner In heyden mül geben	ff. 0 d. 75
It[em] dem grossen wagen Knecht vor j par stib[e]ll	ff. 0 d. 36
It[em] In der selben wochen. an d[er] czeru[n]g vor fisch vnd öl, vnd .2. rü[m]p Klayen	ff. 0 d. 17
It[em] dem Kleinen Knecht vor grawe Hosen	ff. 0 d. 8
It[em] In der ander wochen der adue[n]t. dem Mathiss Rapolt. holcz an Heiden mül zu füren, vor den furlon	ff. 0 d. 56
It[em] In der selben wochen, vor streng, gürth, furgeiss[e]ll. vnd fisch vnd öl mittena[n]d	ff. 0 d. 18
It[em] vor .6. rümp Klayen	ff. 0 d. 24
It[em] In der .3. wochen der adue[n]t, Simoni vnserem Lünner, vor schuchen	ff. 0 d. 32
It[em] In diser wochen vnd am negsten dinstag dornach. vor. 18 rü[m]p haber et $\frac{1}{1}$ per d. 6. . . . . facit	ff. 1 d. 11
It[em] vor .6. rümp Rocken p[er] d. 10. fa[ci]t	ff. 0 d. 60
It[em] vor .2. rümp hirss	ff. 0 d. 21

(19)

It[em] am freytag vnd do man die schwein hat geschlag[e]n dem Peter vor .2. hyntschen, vnd vor .2. rü[m]p Klayen, vnd dem hirten vor würbiss vnd wider for .2. rü[m]p Klayen, vnd auff die woche. vor fisch vnd öl ausgeben	fa[ci]t	ff. 0 d. 23.
It[em] am iiij Suntag der adue[n]t. an den fast tegen diser wochen, mit sampt dem christ abenth, vor fisch vnd öl, aussgeb[e]n		ff. 0 d. 8.
It[em] vor Klayen den pferd[en] zu braÿen		ff. 0 d. 7
It[em] an Senth Steffans ersten Mertrers tag In den weynacht heilig[e]n tagen dem grossen wagen Knecht Petro, an seym lon gegeb[e]n		ff. 7 d. 0.
It[em] mehr, vor j Hutt		ff. 0 d. 10.
It[em] der Köchin, an irem lon, gegeb[e]n		ff. 1 d. 75.

Sum[m]a Expositoru[m] Biss hi heer
zusamen gerecht, facit ff. 30. d. 35.

(20)

Volgt Hernach ad Exposita das Register auff das zukünfftig Jar Nach Chri[sti] gepurt. 1538. was ich Endres weisspeck mehr auf das armut des Spitals In d[er] herma[n]st[a]t ausgeben hab.

It[em] Am Newen Iars tag dem schmidt auff die arbeit des vorgangen Iars, zalt.		ff. 6 d. 50
It[em] der Köchin an irem vergange[n] Iarlon		ff. 1 d. 0
It[em] mehr der Köchin vmb ey[n] par schuch		ff. 0 d. 19
It[em] der Claren die do Mayerin ist. vmb ein par schuch		ff. 0 d. 19
It[em] In dieser wochen vm öl		ff. 0 d. 4 et ¹ / ₁ .
It[em] vor j reth an den wagen		ff. 0 d. 28
It[em] vor. 2. schyn eysten		ff. 0 d. 14
It[em] vor. iiij. ru[m]p Klayen		ff. 0 d. 14
It[em] den dreschern		ff. 0 d. 11 et ¹ / ₁ .
It[em] In der wochen zu d[er] heiligen iij Kunigtag da sie mit de[m] wagen bethlen zugen, auff die czeru[n]g geben		ff. 0 d. 50

It[em] dem Iungen der die schell hat geschlag[e]n vmb ein par schuch	ff. 0 d. 12
It[em] vmb ein flecht auff den wagen	ff. 0 d. 12
It[e]m vor fisch vnd öl in d[er] wochen	ff. 0 d. 3 et ^{1/1}
It[em] auff die ander woch zu Senth anthonius tag vor. 3. rümp Klayen	ff. 0 d. 12
It[em] dem Pelcz Hanes, vor das her vor hat gemeeth, geben	ff. 0 d. 8
It[em] vor. 8. streng an den wagen	ff. 0 d. 8
It[em] vor. bleech an den wagen	ff. 0 d. 8
It[em] vor Leynwath zu hembdern	ff. 0 d. 70

(21)

It[em] vor fisch vnd öl in dieser wochen	ff. 0 d. 8
It[em] In der wochen zu Senth Fabiani vnd Sebastiani tag, vor. iiii. rü[m]p Klayen	ff. 0 d. 16
It[em] vmb ein wagen raeth	ff. 0 d. 26
It[em] auff die czerung	ff. 0 d. 27
It[em] In der ander wochen dornach, vmb 5 schyn eÿsen	ff. 0 d. 39
It[em] vmb. 2. par wyrbess dem wachen	ff. 0 d. 4
It[em] den Knechten du sie das gebettelt Korn hon geholt, geben	ff. 0 d. 16
It[em] vmb Haber vnd Klayen	ff. 0 d. 20
It[em] Ich han gekaufft. iij. zug Oxen an den wagen . . . . . p[er]	ff. 6 d. 48
It[em] dem Knecht ein grawen rock . . . . . p[er]	ff. 0 d. 32
It[em] vmb fleck leder zu der Knecht schugen	ff. 0 d. 3 et ^{1/1}
It[em] auff die czerung diser wochen	ff. 0 d. 26
It[em] In der wochen zu Senth Blasien tag han ich gekaufft einen Oxen an den wagen . . . . . p[er]	ff. 1 d. 80
It[em] dem hirtten vor. ij. Hosen	ff. 0 d. 5
It[em] vmb öl vnd fisch	ff. 0 d. 9
It[em] In der wochen Nach dem Sunitag Scholastice, vmb ein Halb rinth: aussgeb[e]n	ff. 0 d. 20
It[em] auff die czerungk öl vnd fisch	ff. 0 d. 8

It[em] Sontag Nach Valentini, vnd in der selber wochen. vor haber. iij. rümp. p[er]	ff. 0 d. 18
It[em] dem Simon am Lon, geben	ff. 0 d. 12
It[em] dem drescher	ff. 0 d. 2 et ¹ / ₁
It[em] dem Peter	ff. 0 d. 2

(22)

It[em] auff die czerung vnd speÿss	ff. 0 d. 8
It[em] vmb Klayen den pferd[en]	ff. 0 d. 5
It[em] dem Peter an der czeru[n]g, geben	ff. 0 d. 9 et ¹ / ₁
It[em] dem Jörigen an der czeru[n]g, gegeben[e]n	ff. 0 d. 15 et ¹ / ₁
It[em] In der wochen vor fassnacht vmb ein rump hirss	ff. 0 d. 11
It[em] vmb weyssbrott zw Eerung gegen Castenholz fur das Holz zur mülen	ff. 0 d. 4
It[em] keg[n] Neppendorff vmb stecken weyss brott zur eeru[n]g . . . . . p[er]	ff. 0 d. 5
It[em] vor fisch am freitag . . . . . p[er]	ff. 0 d. 3
It[em] dem Bloch vor j huth	ff. 0 d. 7
It[em] wid[er] dem Simon am Lon gegeben[e]n	ff. 0 d. 9
It[em] vor öl	ff. 0 d. 5
It[em] dem He[rr] Dechant zu Hamersdorff vmb eyn Bett[e]l brieff, gegeben[e]n	ff. 0 d. 20
It[em] In der wochen nach dem Eschtag byss auff den ersten Sontag In d[en] fasten: vmb. 4. rümp alinck p[er]	ff. 0 d. 30
It[em] das man den weingarten gestick hott	ff. 0 d. 75
It[em] vor fisch vnd öl diese wochen	ff. 0 d. 18
It[em] In der wochen des grossen dinstags Nach d[om]inica Inuocavit, vörder vor wingart sticken	ff. 0 d. 75
It[em] Ein rump Erbess . . . . . p[er]	ff. 0 d. 20
It[em] vmb j rump Bonen . . . . . p[er]	ff. 0 d. 7
It[em] vmb. 6. pfu[n]th öl	ff. 0 d. 21

(23)

It[em] Mehr vmb. iij. pfu[n]th öl . . . . . p[er]	ff. 0 d. 4 et ¹ / ₁
It[em] vor Klayen vnd fisch	ff. 0 d. 10

It[em] In der wochen Remi[ni]scere nach dem andern Suntag in der fasten, dem klainen wag[e]n Knecht Jörgen. vmb ei[n]gemecht schug[e]n . . .	ff. 0 d. 15
It[em] vor. ij. filtz vnter den Sat[e]l . . .	ff. 0 d. 9
It[em] vor. iij. czaum züg[e]ll vnd j. ru[m]p Klayen, aussgebe[n] . . .	ff. 0 d. 8
It[em] In der iij. wochen Nach Oculi, du man das öl gemacht hot, hab ich an. 14. Kuchen aussgeb[e]n j pfu[n]t öl zu Lon vnd darczu . . .	ff. 0 d. 7
It[em] Mehr Haber, an e[i]n virtheil. 13. rü[m]p p[er] . . .	ff. 0 d. 88 et ¹ / ₁
It[em] Mehr vor. 6. rü[m]p haber . . .	ff. 0 d. 42
It[em] j Rump Klayen . . . p[er] . . .	ff. 0 d. 5
It[em] vor j Laynsom p[et] . . .	ff. 0 d. 41
It[em] den Arbeitern vor das weingarth gürthen . . .	ff. 0 d. 94
It[em] In der wochen Nach Letare. Nach halb fasten, vor. 2. rü[m]p alinck zu seen . . .	ff. 0 d. 12
It[em] vor Neg[e]ll vnd bauth an das garthen dürchen . . .	ff. 0 d. 7
It[em] vor ein Ross. an den wagen . . .	ff. 3 d. 50
It[em] den Czemerleuten an dem garthen dürchen . . .	ff. 0 d. 24
It[em] vmb Holcz zu stecken . . .	ff. 0 d. 14
It[em] In der wochen Nach Palmar[um] dem grossen Peter vmb j schugen gemecht . . .	ff. 0 d. 15

(24)

It[em] vmb ein Haw.	ff. 0 d. 18
It[em] dem Peter da er zur beicht wolt gan . . .	d. 1
It[em] vor. 3. pfu[n]th wax p[er] d. 8. fa[ci]t] . . .	ff. 0 d. 24
It[em] vor j ass an den wagen	ff. 0 d. 10
It[em] vor das weingart graben	ff. 2 d. 81
It[em] In d[er] wochen Nach Ostern vmb. 2. rümp Klayen	ff. 0 d. 3
It[em] vmb. 2. rümp haber	ff. 0 d. 14
It[em] vmb fleisch	ff. 0 d. 7
It[em] vmb. ij. rump Haber	ff. 0 d. 10

It[em] dem Knecht, zur zeru[n]g auff agnettl[er]r Iarmarck zu faren	ff. 0 d. 12
It[em] wid[er] vmb fleisch die ga[n]tz woch auss vnd auss, mit sampt fisch vnd öl	ff. 0 d. 21
It[em] vor bleech an den pluch, vnd vor schyn neg[e]ll, vnd ein schar an den pluch gericht, czusamen fa[ci]t	ff. 0 d. 19
It[em] vmb ein rump Klayen	ff. 0 d. 4
It[em] In der wochen Nach quasimodogeniti vmb. 2. rü[m]p Klayen, vnd dem Peter vmb wyrbess, vnd zu er gatcha, aussgeb[e]n	ff. 0 d. 13
It[em] vmb eyn Dil vnd Latzneg[e]ll darzu an das dor aussgeb[e]n	ff. 0 d. 5 et ¹ / ₁
It[em] vmb ey[n] steigreff an den Satt[e]l, vnd .2. gürlh. darzu	ff. 0 d. 6
It[em] vmb ey[n] rump Hirss, vnd j rump Klayen, vnd fisch am freytag. simul fa[ci]t	ff. 0 d. 17
It[em] In der ander wochen darnach auff die wochen czeru[ng] ausgebe[n]	ff. 0 d. 28
It[em] In der. iij. wochen Nach Ostern, das eysen zu scherpp[e]n an dem pflug, vnd die leytt[er] do man auf die stub steigt. fa[ci]t	ff. 0 d. 7

(25)

It[em] In der selben wochen auff die czeru[n]g	ff. 0 d. 41
It[em] In der .4. wochen Nach Ostern hab ich vmb Habern ausgebe[n]	ff. 0 d. 98 et ¹ / ₁
It[em] die selbe wochen auff die czerung vor fleisch, fisch, vnd öl	ff. 0 d. 40
It[em] In der. v. wochen Nach ostern, vmb ein rath an den wagen, vnd. 5. schyn eysen darczu an das retth	ff. 0 d. 70
It[em] vff die czerung, vor fleisch, fisch, vnd öl diese woch[e]n	ff. 0 d. 57
It[em] In der wochen ascensio[ni]s d[omi]ni, vmb eyn syllen an das ross, blech neg[e]ll, dragrencken, an den wagen	ff. 0 d. 28
It[em] den weingarh brecheren an irem lon fur die arbeit	ff. 1 d. 12

I[em] vmb flickleder, vnd vmb ein reitt[e]r in das backhaus, vnd dem Knecht ein geiss[e]ll, czusampn fa[ci]t . . .	ff. 0 d. 9
I[em] vmb speyss vnd czeru[n]g dise wochen	ff. 0 d. 30
I[em] In der wochen zu pffingsten, vmb flickleder vnd das pflüg eysen zu scherpp[e]n vnd am weingart graben vnserer beckin zusampn gerechnet . . . fa[ci]t. . . .	ff. 0 d. 18 et ¹ / ₁
I[em] vff die czerung diser wochen . . .	ff. 0 d. 47
I[em] In der wochen Nach Trinitat[is] vor j reith an den grossen wagen . . .	ff. 0 d. 30
I[em]. 5. schyn eysen dorzu das mans beschlogen solt	ff. 0 d. 33
I[em] dem grossen wagenknecht vor ein gmecht schugen	ff. 0 d. 16
I[em] dem kleine[n] Jungen Gallo vor j gmecht schugen	ff. 0 d. 8
(26)	
I[em] auff die speyss dise wochen ist ga[n]ge[n] ff. 0 d. 35	
I[em] In der wochen Corporis Christi. am weingart graben den arbeitern	ff. 0 d. 55
I[em] vmb wyrbess. dem Hirten, vmb Klayen, vnd vmb rymen an das Joch, zusame[n] fa[ci]t ff. 0 d. 8	
I[em] auff die speyss dem gesinth	ff. 0 d. 34
I[em] der Peltz Hanesen am weingarth hefften, vnd das pflugeysen zu scherppen, zusame[n] gerechnet	ff. 0 d. 5 et ¹ / ₁
I[em] dem Simon am Lon, gegeben	ff. 0 d. 25
I[em] den Knechten eingesackt du sie die Habe[r] vom Reussmarck Hon geholt	ff. 0 d. 8
I[em] Domi[ni]ca prima Estat[is]. In der erste[n] Somer wochen, vor j pflugeysen erlocht	ff. 0 d. 16
I[em] vor ein Schwell an die schewr	ff. 0 d. 36
I[em] vmb eyn Rynn die man aufs tuch des Ross stall gelocht hat	ff. 0 d. 40
I[em] das man die rinder vom Hirten gelöst hat	ff. 0 d. 16
I[em] dem Czimerman an der scheur[e]n das er dran gearbeit hat	ff. 0 d. 28

- It[em] Einer frawen an dem weingart
hefften, gegeben . . . . . ff. 0 d. 8
- It[em] auff die czeru[n]g diese wochen . . . ff. 0 d. 41
- It[em] In der ander wochen Estal[is]. das
man das Korn hat geschnitten. den
arbeitern, ausgeben . . . . . ff. 4 d. 0
- (27)
- It[em] vmb ein reth zu beschlon, rinck vnd
schinen mitteina[n]der . . . . . ff. 0 d. 51
- It[em] dem schmitt fur sein lon . . . . . ff. 0 d. 28
- It[em] vmb. 2. par schug gemecht . . . . . ff. 0 d. 32
- It[em] vmb. iij. Sechlen . . . . . ff. 0 d. 11
- It[em] vmb fisch den schnittern, vnd
vmb Knoblauch, vnd mehr vmb
grün fisch dem gesinth, . . . fa[ci]t . . . ff. 0 d. 22
- It[em] vmb fleisch den arbeitern
diser wochen in den schnitt . . . . . ff. 0 d. 52
- It[em] In der. iij. wochen Estal[is] zu
Senth Margreta tag, vmb einp[ar]
sylen, an das ross, vnd vmb. 2. ⁴⁵
gürth, vnd j filtz vnder den Saff[e]ll
- It[em] Ein Hayseel an den wagen, vnd
vor. 5. streng. zusame[n] gerechnet facit . . . ff. 0 d. 28
- It[em] der Beckin am schnit Lon
hon ich aussgeben . . . . . ff. 0 d. 5
- It[em] den vlachen das sie das gress bey
der steinbrücken gemeth hon . . . . . ff. 0 d. 50
- It[em] den Maedern bey Homerssdorffer
teich, gegeb[e]n . . . . . ff. 0 d. 44
- It[em] den Knechten du sie auff Midwische[r]
Jarmarck gefar[e]n sein, czeru[n]g . . . . . ff. 0 d. 20
- It[em] das man die dil an Hat geschlon
vnd, vnd for die Latzneg[e]ll . . . . . ff. 0 d. 2
- It[em] dem He[rrn] Hans Lebell vnserem
prister, vor sein graess auff
der grossen wisen, vor das armutt . . . . . ff. 0 d. 75
- (28)
- It[em] auff die czerung. vmb fleisch, fisch,
vnd öl dieser wochen, vnd schnitt
lon etzlichen arbeitern, ausgebe[n]. facit . . . ff. 0 d. 81

It[em] In der wochen dornach, hon ich ymb Haber aussgeben	ff. 1 d. 0
It[em] auff die zerung diese woche	ff. 0 d. 50
It[em] In der wochen Jacobi ap[osto]li, ymb ein flecht auff den wagen	ff. 0 d. 12
It[em] den Maedern auff der wisen ymb fleisch	ff. 0 d. 16
It[em] den selben Maedern zu Lon	ff. 3 d. 50
It[em] den schnidern in der Haber zu Lon — geben	ff. 0 d. 56
It[em] die weil in diser zeit Hab ich Haber gekaufft. p[er]	ff. 1 d. 54
It[em] du man die grosse ryne vff den Stall hot gelocht, ymb. 100. schindeln vnd deckneg[e]ll dorzu	ff. 0 d. 16
It[em] ymb. 2. riemen an die gürt vnd an den Satt[e]ll, vnd das pflug eysen zu scherppen: . . . . . facit	ff. 0 d. 4
It[em] dem Bilgen ey[n] gmecht schugen, vnd dem grossen Peter auch j gmecht schug[e]n p[er]	ff. 0 d. 32
J[em] dem alten Benedic, ymb einen grawen rock	ff. 0 d. 32
It[em] den schnidern In der Haber zu Lon	ff. 0 d. 60

(29)

It[em] auff die czerung vor fisch, fleisch, vnd öl diese woche: aussgeb[e]n	ff. 0 d. 56
It[em] In der wochen dornach. den schnitlern in der Haber zu Lon. aussgeb[e]n	ff. 1 d. 38
It[em] dem Simon am Lon	ff. 0 d. 25
It[em] ymb Haber den Rossen	ff. 1 d. 0
It[em] vor schissen vnd schindeln	ff. 0 d. 20
It[em] auff die czerung, vor fleisch fisch vnd öl dise woche	ff. 0 d. 42
It[em] In der woche Nach Laure[n]cy, ymb .2. czewm, an die ross	ff. 0 d. 26
It[em] Mehr. 500. schissen die scheure zu decken. vnd auff d[en] schöppen vnd stelle[n] wu es noth ist	ff. 0 d. 42

It[em] vmb schiss neg[e]ll	ff. 0 d. 25
It[em] dem Lang Henig zu lon das er gedeckt hat	ff. 0 d. 8
It[em] auff die czerung vor fleisch fisch vnd öl dise woche	ff. 0 d. 39
It[em] In der wochen Nach Bartholomei Hab ich gekaufft Haber . . . p[er] . . .	ff. 0 d. 36
It[em] dem grossen Knecht vmb ein gmecht schugen, gegeb[e]n	ff. 0 d. 15
It[em] vor fleisch, fisch, vnd öl in der selben wochen byss auff den Sunabenth, vnd vor j echt[e]ll wein den Knechten, gegeb[e]n fa[ci]t in simul	ff. 0 d. 18

(30)

It[em] Mehr ist in der selben wochen auff das armut vnd gesindt fleisch gekaufft word[en] . . . p[er] . . .	ff. 0 d. 23
It[em] das ich hab lassen schreiben auff des armutts notturfft. papir kaufft p[er]	ff. 0 d. 1
It[em] vom Sontag Egidij, biss auff den Sontag Natiuitate Marie : auff dy naru[n]g vor fleisch, fisch, vnd öl aussgeb[e]n	ff. 0 d. 41
It[em] vor j Tausent schindeln	ff. 1 d. 0
It[em] vor. 24. rü[m]p haber p[er] d. 6. kaufft. Summa facit	ff. 1 d. 50
It[em] das man hat Im weingarten gekrautt, Hab ich aussgeb[e]n	ff. 0 d. 10
It[em] In d[er] selben wochen wider vor .2. schug gemecht dem gesindt	ff. 0 d. 34
It[em] dem hirten vmb würbiss	ff. 0 d. 2
It[em] das man die pflugeisen wider hat gescherpt	ff. 0 d. 2
It[em] den Knechten bsunderlich vmb einen rindern bratt[e]n	ff. 0 d. 2
It[em] dem wagen Knecht vmb eine[n] grawen rock	ff. 0 d. 32
It[em] dem wagenknecht vor die Hab[e]r	ff. 0 d. 34
It[em] dem Simon an seym liedt lon	ff. 0 d. 20
It[em] vor j Strücz[e]ll zur eerung de[s] pfarher[n], vor den wein czenden	ff. 0 d. 16

(31)

It[em] wider dem Jungen vor eyn schug gemecht	ff. 0 d. 10
It[em] vor .2. leytern an den wagen, aussgeben	ff. 0 d. 24
It[em] Mehr vor Kläyen	ff. 0 d. 5
It[em] von dem Suntag Natiuitate Marie, biss auff den Suntag Nach Exaltatio[n]is S. Cru[ci]s, auff die czeru[n]g allenthalben des armutt vnd des gesindts, ist aufgange[n]	ff. 0 d. 42
It[em] die weil das lesen gewerth hat im herbst, den Bottendregern, vnd weinpertrettern, auff. 5. tag ein iczlichen geben p[er] d. 64. das macht	ff. 3 d. 20
It[em] Mehr den schraedern vmb sieb[e]n wein eynczuschraden . . . . . facit	ff. 0 d. 42
It[em] vor .2. hoiff scheffer zum lesen kaufft	ff. 0 d. 9
It[em] vmb den drag baum	ff. 0 d. 6
It[em] Mehr vmb zwü New Kuffen	ff. 2 d. 0
It[em] Mehr vmb ein gancz gestell an den wagen mit allem zugehör	ff. 0 d. 58
It[em] von dem Suntag Nach Mathei ap[osto]li et Eua[n]geli, auff die wochen czerung byss auff das lesen	ff. 0 d. 28
It[em] Mehr, vor fleisch, Kees, fisch, öl, seyler an den wagen, vnd alle die naru[n]g auff das armutt vnd alle ire helff vnd arbeiter	

(32)

dieweil der Herbst ausentauss gewert hat, byss mir die möst von Homlesch erheymer hen geschafft, ist in Summa auffgange[n]	ff. 2 d. 25
It[em] In der wochen Nach Luci Eua[n]geli Hab ich auff die fur von. 8. Mösten von Homless. p[er]. 18. asp. ausgebe[n] Suma facit	ff. 2 d. 86
It[em] wider vmb. 2. möst p[er]. 20. asp.	

Suma facit	ff. 0 d. 80
It[em] vor. 10. schynen p[er] d. 8. fa[ci]t	ff. 0 d. 80
It[em] vor die Mulden, aussgeb[e]n	ff. 1 d. 0
It[em] das ich die Schwein auss dem Ecker vom vlachen gelost hon	ff. 0 d. 60
It[em] vor ein Kochen dem vlachen hab ich zugeb[ü]sst	ff. 0 d. 6
It[em] das ich die Schwein von dem Honnen auss dem Ecker gelost hon	*)
It[em]. 15. rü[m]p haber p[er] d. 7. fa[ci]t.	ff. 1 d. 5
It[em] vmb ein par Stiwell dem grossen Knecht	ff. 0 d. 36
It[em] am dinstag nach der .11. Tause[n]t Ju[n]gfern tag, vor fleisch	ff. 0 d. 2

(33)

It[em] dem grossen Peter vmb j par stib[e]ll, aussgeb[e]n	ff. 0 d. 30
It[em] auff die weingart hutt, den weingart huettern, aussgeb[e]n	ff. 0 d. 31
It[em] auff das weingarh schneiden .8. dagwerck p[er] d. 5. facit	ff. 0 d. 40
m] auff allerley speiss diese ga[n]cze wochen biss auff den Sontag vor Simonis vnd Jude, aussgeb[e]n	ff. 0 d. 45
**) It[em] dem Lass[e]l schmitt auff alle seine arbeit bis hie heer, aussgeb[e]n ij. Kuffen most	ff.
It[em] alle die Tagwerck die Ich Endres weisspeck, mit meiner Haussfrawen, vnd all meim gesindt die .2. gancze Jar auff der armer leutt Notturfft gethon hon seint allhie In diesem Register nicht begriffen. Sund[ern] allein was ich vor par gelt von den zugengen	

*) Nu-i indicată nicio sumă.

**) Poziția ștearsă ulterior.

vnd von dem meinen Expendiert hab
das setz ich alles meinen günstigen
herrn heym, was mir dorfür gegeb[e]n soll werden.

Intre pag. 32 și 33 a originalului e intercalată o foiță de
hârtie cu următorul text:

Suma Expositor[um] vom ersten Jar
facit ff. 30. d. 35.

Suma Expositor[um] vom andern Jar
byss zum endt do der lass[e]ll schmit steht
facit ongeferlich ff. 94. d. 46.

Suma Sumar[um] vngeferlich behendt
gerechnet. von alle beid[e] Jaren facit
ff. 124. d. 81.

Pleib[e]n Im schuldig die arm Leutt ff. 16. d. 50

Din acest document rezultă o mulțime de informații, cari ne
permite să tragem unele concluzii interesante despre averea, veniturile
și administrarea „hospitalului“.

Constatăm mai întâiu că această instituție atârna în acest timp
de autoritatea civilă a orașului, căreia i-se prezintau socotelile. Cu
toate acestea ea purta și atunci încă numele vechiu ecleziastic „Spi-
talul Spiritului Sfânt“. Toată administrația spitalului era purtată de
așa numitul „Spitalspflger“ care în 1537—38 era *Andrei Weiss-
peck*. Rezultă că și în veacul al XVI-lea spitalul era în primul rând
un ospiciu pentru bătrâni infirmi. Ingrijirea de bolnavi era încă tot
ceva accesoriu și incidental, astfel încât latura medicală a acestei
instituții rămâne și mai departe o cantitate neglijabilă. Bătrânii primiți
în spital plăteau la primire o taxă de fl. 4—. Se pare că aceasta
era o taxă unică și nu se plătea în fiecare an din nou. Din timp în
timp cei ospitalizați căpătau și carne și vin, probabil duminică și la
sărbători. Rămâne deschisă chestiunea dacă ei erau alimentați regulat
din fondurile instituției sau dacă trebuiau să se îngrijească însăși de
hrana lor. Deasenea și pozițiile despre îmbrăcăminte par a se referi
numai la personalul de serviciu.

Este evident că spitalul avea în timpul acesta avere imobiliară.
Este vorba de câmpuri, vii, edificii, cari sunt administrate de spital.
Deasemenea găsim poziții despre vânzare și cumpărare de vite mari
și mici și despre hrana animalelor.

Afară de aceste venituri în natură, la cari pare a se adaoga și
unele dădii tot în natură (grâne, vin, etc.) spitalul dispune de o

seamă de venituri bănești. Înainte de toate chirie dela unele zidiri și arânda dela lacuri. Se mai adaogă bani încasați pentru produse agricole, de ex. vin. În sfârșit vin venituri din unele privilegii: încasările dela cântarul public, o parte din ofrandele colectate în biserici („von der Betlerey bey der Kirchen“). Un alt izvor de venituri foarte însemnat îl constituie cărăușia cu atelajele spitalului, pe care poziție o înfălmim tot din nou. În sfârșit taxele primite dela cei hospitalizați.

La cheltuieli aflăm material de zidire și de întreținerea a inventarului, plata servitorilor și a muncitorilor, cheltuieli pentru alimente și îmbrăcăminte, întreținerea slugilor, birjarilor și călăreșilor în timpul cărăușiei. Ai impresia că tot acest personal nu este personal pentru îngrijirea bolnavilor, ci este vorba de slugi, cari lucrează pe moșiile spitalului. Chiar și la poziția „alimente“, numai rareori se pare că este vorba de alimente pentru bolnavi. Pozițiile cari se referă la îngrijirea și ajutorarea săracilor sunt rare și mici.

Socoteala lui *Weisspeck* se referă la lunile Noembrie—Decembrie 1537 și la anul 1538.

Iată bilanțul:

Venituri: 2 luni 1537 fl. 21 d. 50	Cheltuieli: 2 luni 1537 fl. 30 d. 35
1 an 1538 fl. 86 d. 86	1 an 1538 fl. 94 d. 46
<hr/>	<hr/>
Total fl. 108 d. 36	Total fl. 124 d. 81

Rezultă deci un deficit pe 14 luni de fl. 16 d. 45. Din poziția ultima a socotelii („Pleiben Im schuldig die arm Leutt fl. 16 d. 50“) rezultă că acest deficit urma să fie acoperit cu taxele ce se vor încasa dela săracii ospitalizați.

Tot în încheierea acestei socoteli, administratorul *Weisspeck* amintește că el nu a încasat nimic pentru sine și lasă la aprecierea superiorilor săi să fixeze, dacă i-se va putea da vreun onorar. Rezultă deci că administratorul spitalului nu avea leafă fixă. Dintr'o socoteală mai veche (*Hermannstädter und Siebenrichter-Rechnung*) a municipiului Sibiu, în care se fixează în 1504 o gratificație de fl. 12. pentru îngrijitorul casei leproșilor, rezultă că astfel de gratificații se dădeau din timp în timp.

Concluziuni

1. Cele mai vechi date despre spitale în Ardeal le avem din Sibiu, unde la anul 1292 se găsește amintit un ospiciu pentru infirmi, care exista însă și înaintea acestei date. Acest ospiciu cu înțetul devine și un loc de îngrijire pentru bolnavi, transformându-se mult mai târziu imperceptibil în spital. Până la mijlocul veacului al XV-lea el este administrat sub controlul autorităților civile de persoane eclesiastice. Se pare că în spre sfârșitul veacului al XV-lea sau la începutul veacului al XVI-lea el trece definitiv în administrația orașului.

2. Din secolul al XVI-lea avem mai multe socoteli despre gestiunea spitalului, publicate sau nepublicate, din care se pot trage o seamă de concluzii interesante asupra averii și economii acestei instituții.

3. Din socoteala inedită din anul 1537-38, care formează subiectul acestei teze, rezultă că spitalul sibian avea pe lângă averi imobiliare venituri din diferite privilegii și din colecte făcute în biserici. Aproape toate cheltuielile acestui spital se referă la administrarea bunurilor sale. Sumele afectate pentru cei ospitalizați erau minimale.

4. În veacul al XVI-lea încă acest „hospital“ era aproape exclusiv un azil pentru bătrâni infirmi. Laturea medicală rămâne și în acest veac încă o cantitate neglijabilă.

* * *

Văzută și bună de imprimat.

Decanul Facultății :

(ss) Prof. Dr. Gh. Martinescu

Președintele tezei :

(ss) Prof. agr. Dr. V. Bologa

Bibliografie

1. *Iorga N.*: La continuation des hôpitaux byzantins par les hôpitaux roumains. — Communication au IXe congrès d'histoire de la médecine à Bucarest. — București 1932.

2. *Müller Friedrich*: Geschichte der siebenbürgischen Hospitaeler bis zum Jahre 1625; in: Programm des evangelischen Gymnasiums in Schaeßburg und der damit verbundenen Lehranstalten zum Schluss des Schuljahres 1855/6 veröffentlicht von Director G. D. Teutsch. Wien. Aus I. B. Wallishausers k. k. Hoftheater Druckerei. 1856.

3. *Quellen* zur Geschichte Siebenbürgens aus sächsischen Archiven. Herausgegeben vom Ausschuss des Vereins für siebenbürgische Landeskunde. Erster Band. 1. Abteilung: Rechnungen I. Hermannstadt Buchdruckerei der von Closius'schen Erbin. 1880.

4. *Sebestyén Gavril*: Contribuțiuni la istoria spitalelor din Cluj până în mijlocul veacului al XIX-lea. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Cluj, 1932.

5. *Seivert Gustav*: Aus dem Archive, in: Transsilvania, Wochenschrift für siebenbürgische Landeskunde, Literatur und Landeskultur. Neue Folge, III. Jahrgang 1863, No. 6. Redigiert von A. Bielz. Hermannstadt 1863. Druck und Verlag von Theodor Steinhäussen.

6. *Sigerus Emil*: Vom alten Hermannstadt, mit 20 Bildern in Lichtdruck. Sibju 1922. Josef Drotleff (vol. I).

Vom alten Hermannstadt, mit 21 Bildern in Lichtdruck. Sibiu 1923. Josef Drotleff (vol. II).

7. *Transsilvania*, Beiblatt des Siebenbürger Boten, Monatschrift für siebenbürgische Landeskunde, Literatur und Landeskultur. No. 2. Neue Folge, III. Jahrgang 1863.
